

Ivo Glavaš

Čorićev toranj u Vodicama – šibenska komunalna utvrda

Ivo Glavaš
Ministarstvo kulture RH
Konzervatorski odjel u Šibeniku
HR – 22 000 Šibenik, Stube J. Čulinovića 1/3

UDK: 725.1:623.1(497.581.2)Vodice)
Prethodno priopćenje/Preliminary Communication
Primljen/Received: 31. 8. 2017.

Ključne riječi: Čorićev toranj, šibenski distrikt, Vodice, Osmanlije, Jeronim de Saracenis, mašikulacija, berteska

Key words: Čorić Tower, District of Šibenik, Vodice, Ottomans, Jeronim de Saracenis, machicolation, bretèche (or brattice)

Čorićev toranj je šibenska komunalna utvrda koja je kao samostalna kula branila od Osmanlija naselje Vodice i strateški izvor pitke vode na zapadu šibenskog distrikta. Kula je sagrađena 1533. godine kad je šibenski plemić Jeronim de Saracenis ugovorio gradnju s klesarom Ivanom iz Hvara. Odigrala je važnu ulogu u jedinom povijesno poznatom napadu Osmanlija na središte Vodica početkom Kandijskog rata 1646. godine. Moguće je prepoznati nekoliko razvojnih faza kule, a nakon prestanka osmanske opasnosti, najvjerojatnije već tijekom 18. stoljeća, kula je pretvorena u stambeni objekt. Zasad nije moguće potvrditi je li izduženo pravokutno dvorište, koje je kuli dozidano s jugozapada, imalo fortifikacijsku namjenu.

Pred ozbiljnim, isprva pljačkaškim upadima Osmanlija 70-ih godina 15. stoljeća, šibenski distrikt brani se nizom utvrda.¹ Obrambeni prsten utvrda i utvrđenih naselja gradi se na granicama i unutar šibenskog distrikta.² Isti fenomen zapaža se i kod ostalih dalmatinskih komuna, bilo da se grade samostalne komunalne utvrde, plemićki kašteli ili bedemi za zaštitu gradskog stanovništva i distriktualaca.³ Prostor Vodica branile su dvije utvrde: u dubini vodičkog polja tvrđava Rakitnica, a u samom naselju kula poznata po suvremenom nazivu Čorićev toranj. Padom tvrđave Rakitnice u osmanlijske ruke početkom Ciparskog rata 1571.

godine direktno je ugrožena obrana Vodica, koja je sada ovisila isključivo o kuli u središtu mjesta, Čorićevom tornju.⁴

POVIJESNI PODATCI O ČORIĆEVOM TORNJU

Vodice su imale strateško značenje za Šibenik, posebno za vrijeme ljetnih mjeseci kad je grad oskudijevao vodom, a mogao se lađama opskrbljivati na izvoru u središtu Vodica uz samu obalu.⁵ Mletačka vlast je bila zabrinuta za sudbinu Šibenika ukoliko bi Osmanlije osvojile izvor vode u Vodicama. Učestali su izvještaji mletačkih providura i šibenskih kneževa o tome kako treba zaštititi Vodice i izvor vode. Tako generalni providur Giacomo Foscarini u svojoj relaciji mletačkom Senatu 1572. godine izričito kaže da treba natkriti i bolje čuvati kulu koja već postoji za zaštitu jednog izvora vode u Vodicama: *Convien l' estate mandar alle Vodice loco in terra ferma fuor del canale sei miglia lontano dalla città con barche per condur acque da una fontana che è in quel loco, dove possendo andar facilmente li nemici, corre il popolo che vi va gran pericolo come molti sono stati presi, oltre che vi è dubio anco che quell' acqua da Turchi non venghi avelenata, dimandorno che fosse coperta et guardata una torre che è alle Vodice et tenutavi una guardia.*⁶ Vidimo da je providur izražavao bojazan da bi osmanska vojska mogla čak otrovati izvor u Vodicama.

Prvi povijesni spomen gradnje kule u središtu Vodica možda je ugovor o gradnji kuće koji je s klesarom Ivanom iz Hvara sklopio plemić Jeronim de Saracenis 1533. godine.⁷

1 KOLANOVIĆ, JOSIP, 1995., 59-62.

2 O utvrđivanju istočnog dijela šibenskog distrikta vidi: GLAVAŠ, IVO; ŠPRLJAN, IVO, 2016., 135-137.

3 Kao primjer vidi utvrđivanje područja između Trogira i Splita kod: BABIĆ, IVO, 1984., 126-130.

4 STOŠIĆ, KRSTO, 1941., 137; O katastrofalnom Ciparskom ratu (1570. – 1573.) tijekom kojeg je šibenski teritorij sveden na minimum vidi kod: GRUBIŠIĆ, SLAVO, 1974., 71-75.

5 O značenju Vodica za opskrbu Šibenika vodom: GRGA, NOVAK, 1976., 171.

6 CRV, 4, 21.

7 STOŠIĆ, KRSTO, 1941., 125.

1 Plemićki grb s inicijalima H. S. na jugoistočnom pročelju Čorićevog tornja (foto: I. Glavaš)

Nobility coat of arms with the initials H. S. on the south-east façade of the Čorić Tower (photo: I. Glavaš)

Po sredini prvog kata jugoistočnog pročelja točno iznad kordonskog vijenca Čorićevog tornja nalazi se reljefni gotički plemićki grb s inicijalima H. S. za koje je Stošić pretpostavio da se radi upravo o plemiću Jeronimu (Hieronymus) de Saracenis⁸ (sl. 1). Sličan grb nalazi se krajnje desno na nadvratniku ulaznih vrata u Čorićev toranj (sl. 2). De Saracenis je poznata plemićka obitelj u srednjovjekovnom Šibeniku, koja se prvi put spominje u buli pape Bonifacija VIII. iz 1298. godine o osnivanju šibenske biskupije.⁹ Treće mjesto na kojem se, kako pretpostavlja Miagostovich, nalazio grb šibenske plemićke obitelji De Saracenis jest podnica četvrte kapele u katedrali sv. Jakova u Šibeniku gledajući s desne strane od glavnih ulaznih vrata.¹⁰ Na desnoj strani kapele nalazio se plemićki grb na kojem je prikazana kula s kruništem i inicijalima člana obitelji De Saracenis.¹¹ Kako je podnica katedrale promijenjena 1888. godine, plemićke grobne ploče su uništene.¹² Dakle, nemamo pouzdanih informacija kako je izgledao grb obitelji, tako da je teško

8 Isto, 125.

9 ŠD, 6.

10 MIAGOSTOVICH, VINCENZO, 1910., 69.

11 Isto, 69.

12 Isto, 68.

2 Grb na desnoj strani nadvratnika ulaznih vrata u Čorićev toranj (foto: I. Glavaš)

Coat of arms on the right side of the lintel of the entrance door to the Čorić Tower (photo: I. Glavaš)

kazati radi li se na Čorićevom tornju upravo o grbu obitelji De Saracenis.

Mletačke vlasti su planirale bolje utvrditi Vodice, što se najbolje vidi iz relacije šibenskog kneza Orsata Giustinijana iz 1585. godine: *Però saria bene (per mia opinione) che fusse tirata una muraglia, che cingesse le boche delle dette acque, et da una parte fatta una toricella, che fosse per difesa della detta muraglia, con la qual provisione saria facile, et sicuro il servirsi di essa acqua, anco in tempo di guerra, al quel luoco delle Vodizze ho fatto fabricar doi guardiole di muro, cioè una sopra 'l canton da boura, et l' altra dalla parte del tramontar del sole, con le quali in ogni occasione si potria diffender da una batteria da mano, non solo la masiera, dove è la porta di spora, ma anco le altre due parti, che circondano essa Villa...*¹³

Opsežni plan kneza Orsata Giustinijana pretpostavljao je gradnju većeg zida s više kula za zaštitu dragocjenog izvora vode. Ništa od eventualnih jačih mletačkih fortifikacija u Vodicama nije se sačuvalo. Što je stvarno od planiranih fortifikacija za zaštitu izvora vode i lokalnog stanovništva bilo izgrađeno, govori nam nešto kasnija relacija šibenskog kneza Luke Falijera po povratku s dužnosti u Veneciju 1587. godine: *Vodizze lontana dalla Città miglia cinque, che fà fogi 44, anime 266, da fatti 59, è villa posta alla marina circondata dalla parte di terra con un muro di masiera, et vi è una bona, et bella torre delli Giustiniani Cittadini di Sebenico, dove quelli della Villa la notte fanno la guardia.*¹⁴ Dakle, tadašnje vodičke

13 CRV, 4, 359-360.

14 CRV, 4, 396.

3 Prikaz Vodica na karti šibenskog teritorija Martina Kolunića Rote (preuzeto iz: SLUKAN ALTIĆ, MIRELA, 2007., 36)

Rendering of Vodice on Martin Kolunić Rota's map of the territory of Šibenik (source: SLUKAN ALTIĆ, MIRELA, 2007, 36)

fortifikacije sastojale su se od slabog obrambenog bedema zidanog u suho (*muro di masiera*) i snažne kule šibenske komune.¹⁵

Visoka istaknuta kula sa šatorastim krovom usred Vodica vidi se na karti Šibenika i njegovog teritorija koju je izradio Martin Kolunić Rota 1570. godine¹⁶ (sl. 3). Početkom Kandijskog rata 1646. godine dogodio se jedini povijesno zabilježeni osmanski napad na Vodice. Šibenski povjesničar i suvremenik ratnih događanja Franjo Difnik opisao je iznenadni napad četiri tisuće osmanskih konjanika na naselje, kako piše, utvrđeno zidinama.¹⁷ Isti događaj opisao je i Girolamo Brusoni koji je Vodice zamijenio otokom Krapnjem.¹⁸ Međutim, nesumnjivo se radi o Vodicama jer na Krapnju nije postojala kula, a u oba opisa (Difnika i Brusonija) spominje se spasonosna paljba s padovanske galijske pod zapovjedništvom plemića Daula Dotta.¹⁹ Za razliku od Difnika, Brusoni spominje samo kulu u Vodicama oko koje se vodi bitka s Osmanlijama.²⁰

15 To je jedina povijesna potvrda da je Čorićev toranj zapravo šibenska komunalna utvrda. Osim što nismo posve sigurni pripada li grb na Čorićevom tornju plemićkoj obitelji De Saracenis, ne znamo što se dalje kroz 16. stoljeće s tom obitelji događalo i kako je utvrda prešla u komunalno vlasništvo.

16 Vidi Rotinu kartu u Merianovom pretisku iz 1652. godine kod: SLUKAN ALTIĆ, MIRELA, 2007., 36-37.

17 DIFNIK, FRANJO, 1986., 77.

18 BRUSONI, GIROLAMO, 1673., 98-99.

19 DIFNIK, FRANJO, 1986., 77; BRUSONI, GIROLAMO, 1673., 99.

20 BRUSONI, GIROLAMO, 1673., 98.

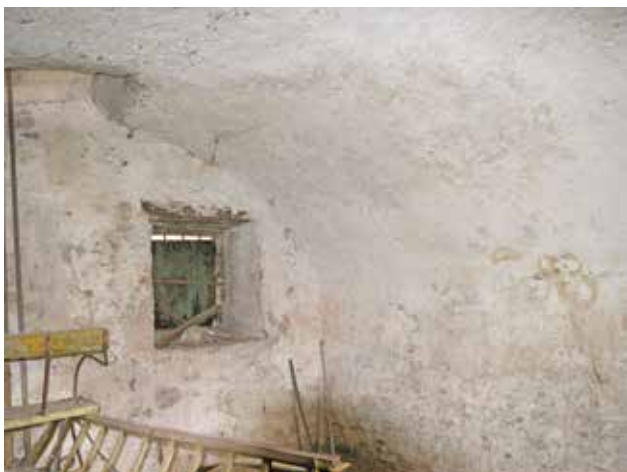
4 Današnji izgled Čorićevog tornja (foto: I. Glavaš)

Čorić tower today (photo: I. Glavaš)

RAZVOJNE FAZE ČORIĆEVOG TORNJA

Čorićev toranj visok je nešto više od 13 metara u sljemenju i sa svoja tri kata predstavlja jedan od najviših objekata u povijesnoj jezgri Vodica (sl. 4). Njegova današnja visina posljedica je različitih povijesnih faza tijekom kojih je kula nadograđivana u visinu, a njena unutrašnjost i vanjština adaptirane. Negdje na polovici visine kule na 6,6 metara nalaze se ostatci ležišta izvorne mašikulacije koja je išla oko kule. Iznad mašikulacije na fasadama kule ne postoje ostatci kruništa tako da se iznad mašikulacije vjerojatno nalazio prostor natkriven četverostrešnim krovom. Tako je završavala prva faza kule koja se može povezati s izvornim ugovorom šibenskog plemića Jeronima de Saracenis iz 1533. godine. Vrlo je slična situacija na kuli Aquila u Pučišćima na Braču.²¹ U prizemlju kule sa sve četiri strane nalazi se pokos, a iznutra je svod (sl. 5). Pokos je znatno izraženiji duž sjeverozapadnog pročelja gdje ide skroz do kordonskog vijenca, što se ponavlja i negdje do polovine jugozapadnog pročelja tj. do ulaznih vrata, nakon čega je pokos znatno blaži i završava otprilike do polovine ravnine zida prizemlja kule. Razlog za tako nešto je jednostavan: napad na kulu se očekivao prvenstveno s kopnene sjeverne strane. Je li u to vrijeme do kule dopiralo more, ili je ona, kako stoji na

21 KOVAČIĆ, VANJA, 2010., 55-58.

5 Svod u prizemlju Čorićevog tornja (foto: I. Glavaš)
Čorić tower ground floor vault (photo: I. Glavaš)

6 Prikaz Vodice na karti šibenskog teritorija Matea Pagana (preuzeto iz: SLUKAN ALTIĆ, MIRELA, 2007., 25)

Rendering of Vodice on Mateo Pagan's map of the territory of Šibenik (source: SLUKAN ALTIĆ, MIRELA, 2007, 25)

7 Prva austrijska katastarska izmjera Vodice iz 1825. godine s označenom pozicijom Čorićevog tornja; izvori vode s kanalom koji ide do mora desno od tornja u središtu karte (preuzeto iz: HR DAST 152)

First Austrian cadastral survey of Vodice, 1825, with marked position of Čorić Tower; water springs with canal leading to the sea are situated to the right of the tower in the centre of the map (source: HR DAST 152)

Kolunićevoj karti, kao i naselje bila nešto udaljena od mora, bit će moguće potvrditi tek arheološkim iskopavanjima okoliša kule. Na Kolunićevoj karti Šibenika vidi se zid koji iz pravca kule vodi ravno prema moru. Isti zid u nekakvoj formi akvadukta vidi se i na ranijoj karti Matea Pagana s početka 16. stoljeća²² (sl. 6). Objašnjenje za to možda nam pruža prva austrijska katastarska izmjera iz 1825. godine na kojoj se vidi izvor vode nešto ispod današnje župne crkve u Vodicama od kojeg vodi kanal sve do mora²³ (sl. 7). Kanal je najvjerojatnije izgrađen kako bi se vodom lakše opskrbljivali brodovi koji su dolazili po vodu iz Šibenika. Kula je također izvorno morala imati nešto više prizemlje

22 Vidi Paganovu kartu kod: SLUKAN ALTIĆ, MIRELA, 2007., 25.

23 HR DAST 152, k. o. Vodice.

8 Topovski otvor na sjeveroistočnom pročelju Čorićevog tornja (foto: I. Glavaš)

Cannon opening on the north-east façade of the Čorić Tower (photo: I. Glavaš)

s obzirom na to da je popločenje vodičke ulice koja ide duž kule nastalo naknadno i svojom kotom nadvisuje početak zidova kule. U prizemlju kule postojala su dva izdužena uža pravokutna topovska otvora, jedan odmah od ulaznih vrata, a drugi zrcaljeni na suprotnom sjeveroistočnom pročelju (sl. 8). U središtu prizemlja jugozapadnog pročelja nalaze

9 Glavna ulazna vrata u Čorićev toranj (foto: I. Glavaš)
 Čorić Tower main entrance door (photo: I. Glavaš)

10 Kaštel Nehaj u Kaštel Štafiliću (foto: I. Glavaš)
 Nehaj Castle in Kaštel Štafilić (photo: I. Glavaš)

11 Kristov monogram u medaljonu na nadvratniku ulaznih vrata Čorićevog tornja (foto: I. Glavaš)
 Christ's monogram in a medallion on the lintel of Čorić Tower entrance door (photo: I. Glavaš)

se glavna ulazna vrata u kulu zaštićena dubokom eskarpom i topovskim otvorom (sl. 9). Na sličan način izvedena je zaštita vrata unutar dubine eskarpe na kaštelu Nehaj (kula Lodi) u Kaštel Štafiliću, s tim da tamo ulazna vrata brane dva topovska otvora²⁴ (sl. 10). Na arhitravnoj gredi portala nalaze se tri grba u medaljonu: desno već opisani potencijalni grb šibenske plemićke obitelji De Saracenis, u središtu jedan teško oštećeni i posve nečitljiv grb i lijevo u medaljonu ostatci Kristovog monograma IHS (sl. 11). Dovratnici portala dosta su oštećeni, a bez dodatnih istraživanja teško je utvrditi kako se tehnički pristupalo vratima i je li izvorno postojao podizni most. Iz prizemlja se na kat dolazilo kroz otvor probijen u sjeveroistočnom dijelu svoda. Neposredno iznad kordonskog vijenca nalaze se simetrično raspoređene po dvije puškarnice kružnog završetka na svakom pročelju (sl. 12). U središtu jugoistočnog pročelja, naslonjen na kordonski vijenac nalazi se već opisani gotički grb možda plemićke obitelji De Saracenis. U unutrašnjosti drugog kata kule nalaze se renesansni kameni umivaonik i kamin postavljeni na nasuprotne zidove (sl. 13). Oni pripadaju prvoj fazi gradnje kule i funkcionirali su u prostoriji koja je ujedno služila za stanovanje pod otvorenim četverostrušnim krovom koje je prekrivalo mašikulaciju.

.....
 24 MARASOVIĆ, KATJA, 2002., 325.

U drugoj fazi izgradnje i adaptacije kule, umivaonik i kamin su presječeni naknadno sagrađenim svodom koji ide u suprotnom smjeru od svoda u prizemlju kule. Svod je sagrađen kad je kula povišena, kojom prilikom je srušena konstrukcija iznad mašikulacije s krovom. Svod je sagrađen jer je, kao znatno čvršći konstruktivni element nego obični drveni grednik, mogao bolje nositi eventualne topove koji su mogli biti postavljeni na završnoj etaži Čorićevog tornja. Na taj način je uobičajeno rješavanje problema konstruktivne nosivosti završnih etaža kula, a iznimka je primjerice

12 Puškarnica Čorićevog tornja s unutrašnje strane (foto: I. Šprljan)
 Čorić Tower loophole from the inside (photo: I. Šprljan)

14 Kamene konzole za balkon (foto: I. Glavaš)
 Stone corbels for the balcony (photo: I. Glavaš)

nešto mlada Perastijeva kula u Visu s početka 17. stoljeća koja kao podnicu završne etaže s topovima ima posebno ojačani drveni grednik.²⁵ Mašikulacija iz prve faze kule se poništava i na mjesto konzola za mašikule u središnjoj osi jugoistočnog pročelja postavljaju se tri renesansne konzole za kameni balkon koji se nije sačuvao (sl. 14). Na balkon se izlazilo kroz velika reprezentativna vrata koja su naknadno

25 HORVAT-LEVAJ, KATARINA, 2002., 35.

13 Renesansni kameni umivaonik na drugom katu Čorićevog tornja (foto: I. Šprljan)
 Renaissance stone washbasin on the second floor of the Čorić Tower (photo: I. Šprljan)

zatvorena i pretvorena u prozor u posljednjoj fazi adaptacije kule. Kula se podiže u visinu tako da joj treći kat završava kruništem i s po jednom berteskom (ukupno četiri) u središnjoj osi kruništa. Od berteski su se sačuvale samo po dvije donje konzole. Nad kruništem, koje je naknadno zazidano, podignuto je četverostrešno drveno krovište. Na merlonima nema vidljivih tragova konzola za mantelet. Takvih primjera ima, a ovdje navodimo da na merlonima završnog kata kule Statileo u Segetu Donjem također nema tragova konzola za mantelet ili na tzv. "Veloj kuli" utvrđene župne crkve Uznesenja Marijinog u Jelsi²⁶ (sl. 15). Kako se općenito drži da je u Italiji već tijekom 16. stoljeća u upotrebi pribor za jelo pa je prestala potreba za kamenim zidnim umivaonicima u kućama, to je i dodatni argument za dataciju druge faze kule.²⁷ Naime, kula je mogla biti nadograđena već u drugoj polovini ili krajem 16. stoljeća, što se također dade zaključiti iz načina na koji je kulu u Vodicama prikazao već Martin Kolunić Rota 1570. godine.

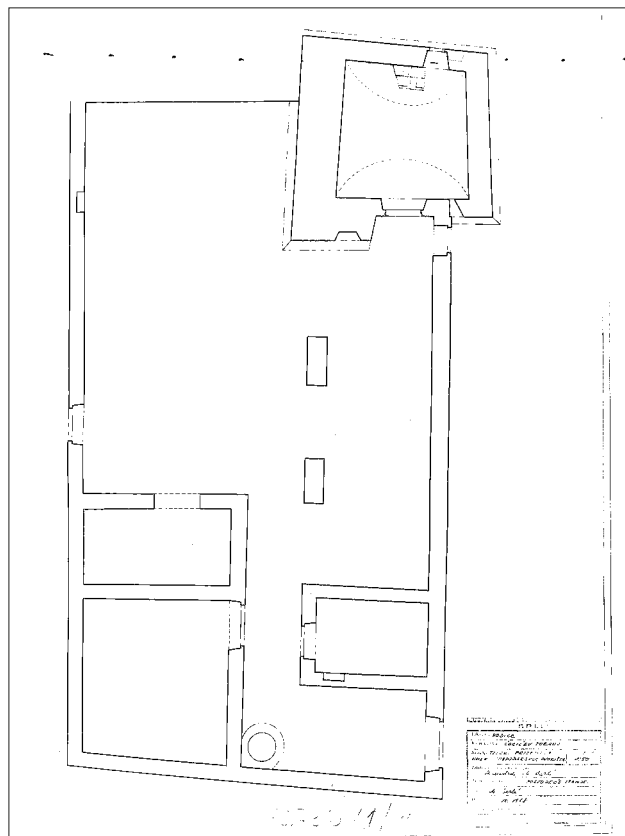
U posljednjoj fazi izgradnje i adaptacije kule, nakon što je prestala fortifikacijska funkcija, Čorićev toranj pretvoren

26 DUBOKOVIĆ, NIKO, 1970., 113.

27 O kamenim zidanim umivaonicima vidi kod: GRUJIĆ, NADA, 1999., 63.

15 Kula Statileo u Segetu Donjem (foto: I. Glavaš)
Statileo Tower in Seged Donji (photo: I. Glavaš)

16 Tlocrtna situacija Čorićevog tornja i dozidanog dvorišta (planoteka Uprave za zaštitu kulturne baštine)
Layout of Čorić Tower and annexed courtyard (Map library of the Directorate for the Protection of Cultural Heritage)

je u objekt za stanovanje. Na fasadama na više mjesta otvoreni su novi prozorski otvori i, što je vrlo znakovito, za tri nova prozorska otvora iskorištene su pozicije nekadašnjih berteski koje su izgubile obrambenu funkciju. U toj fazi vjerojatno su zatvorena velika balkonska vrata na jugoistočnoj fasadi kule i na njihovom mjestu je otvoren prozor. Kameni elementi renesansnih balkonskih vrata sačuvali su se u naknadno otvorenom prozorskom otvoru na sjeveroistočnoj fasadi točno iznad nekadašnje mašikulacije. Balkon je izgubio svoju funkciju nakon što se taj dio Vodica oko kule počeo izgrađivati. Pretvaranje kule u mirnodopski stambeni objekt, kao posljednja faza u preoblikovanju, nije se moglo dogoditi prije potpunog prestanka osmanske opasnosti tijekom 18. stoljeća.

U produžetku Čorićevog tornja prema jugozapadu nalazi se ograđeno dvorište koje je vidljivo i na prvoj austrijskoj katastarskoj izmjeri iz 1825. godine²⁸ (sl. 16). Na toj izmjeri unutar dvorišta do 1825. godine postojao je samo objekt koji se na toranj naslanja sa sjeverozapadne strane, dok su gotovo porušeni objekt u jugozapadnom kutu dvorišta i natkriveni prostor koji počinje od jugozapadnog pročelja tornja zabilježeni tek u kasnijim reambulacijama katastra

28 HR DAST 152, k. o. Vodice.

nakon 1825. godine. Zidovi dvorišta naknadno su dozidani uz kulu (sl. 17). Dvorište ima tri ulaza, jedan na jugoistočnom zidu odmah do kule, drugi u produžetku na istom zidu i treći po sredini sjeverozapadnog zida. Karakter ulaza ne govori o njihovoj bilo kakvoj obrambenoj funkciji. Također na ograđnom zidu dvorišta, koji ima debljinu od gotovo 60 centimetara, nema tragova drvene ophodne šetnice. Bez dodatnog arheološkog i konzervatorsko-restauratorskog istraživanja teško je potvrditi je li taj zid ipak služio u obrambene svrhe. Napominjemo da je primjerice obrambeni zid Kaštilca u Kaštel Gomilici u donjem dijelu bio širok oko 60 centimetara, a u gornjem dijelu od drvenog ophoda oko 45 centimetara, što ostavlja mogućnost da se ovdje ipak radilo o obrambenom zidu.²⁹ Međutim, dodatni argument koji dovodi u pitanje obrambenu funkciju dvorišnog ograđnog zida jest činjenica da svojim jugoistočnim dijelom djelomično zatvara topovski otvor do glavnih ulaznih vrata u kulu (sl. 18). Ostaje otvoreno pitanje kad je točno sagrađen dvorišni ograđni zid i neki od objekata u dvorištu. Naše je mišljenje da im bez dodatnih istraživanja nije moguće dokazati bilo kakvu fortifikacijsku ulogu.

29 MARASOVIĆ, KATJA, 2002., 87.

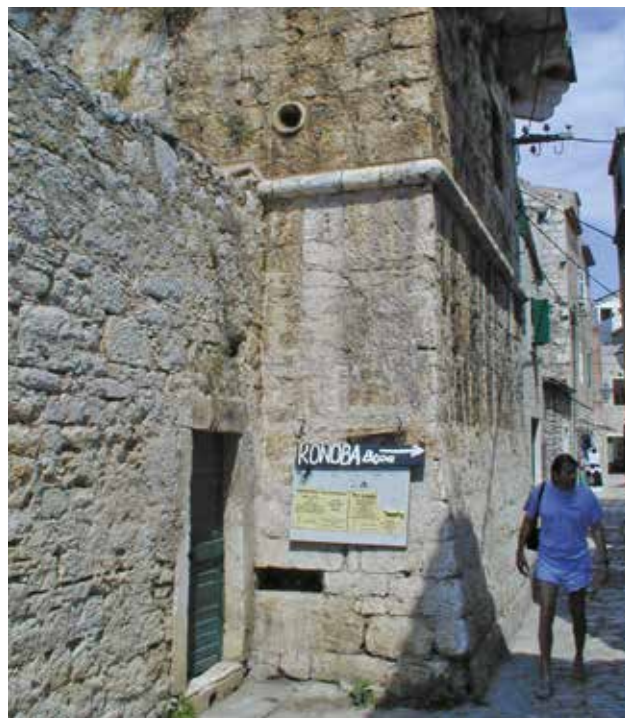

17 Spoj zidova dvorišta i Čorićevog tornja (foto: I. Glavaš)
Juncture between courtyard walls and Čorić Tower (photo: I. Glavaš)

KONZERVATORSKA INTERVENCIJA NA KULI 80-IH GODINA PROŠLOG STOLJEĆA

Konzervatorsko-restauratorski zahvat na Čorićevom tornju 80-ih godina prošlog stoljeća imao je nažalost sve elemente hipotetske rekonstrukcije u nepostojeće izvorno stanje kojem nije prethodila kvalitetna znanstvena analiza i valorizacija svih povijesnih faza gradnje i adaptacije kule. Prema sačuvanoj tehničkoj projektnoj dokumentaciji u Konzervatorskom odjelu u Splitu, planirao se na mjestu izvorne mašikulacije sagraditi balkon s balustradom iako nema nikakvih pouzdanih dokaza da je izvorni balkon išao dalje od tri konzole u središtu jugozapadnog pročelja³⁰ (sl. 19). Na sreću, izvedene su samo replike dviju središnjih konzola i postavljene neutralne trostruke kamene konzole na mjestu nekadašnjih konzola mašikulacije. Iznad njih je montiran neprimjereni armiranobetonski balkon koji je s lakoćom moguće ukloniti (sl. 20). Projektom obnove trebalo se restaurirati izvorne berteske iako su se od njih sačuvale samo po dvije kamene konzole na kojima su stajale, a ostali elementi su potpuno nepoznati i ne mogu se pojmiti isključivo analogijom. Nadalje, projektom se planiralo ukloniti izvorni svod na drugom katu kule, a od prizemlja do drugog kata kule je trebalo voditi spiralno stubište koje nikako ne odgovara izvornoj situaciji. Tako bi se konzervatorsko-restauratorski zahvat pretvorio u čistu devastaciju. Međutim, dublje ulaženje u problem hipotetskih rekonstrukcija nekih naših fortifikacijskih objekata u Dalmaciji, pa tako i Čorićevog tornja u Vodici, u drugoj polovini i

30 Planirani zahvat jasno se vidi na usporednim presjecima postojećeg i projektiranog stanja Čorićevog tornja, koji ovdje donosimo. Dokumentacija je nastala 1984. godine u tadašnjem Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Splitu.

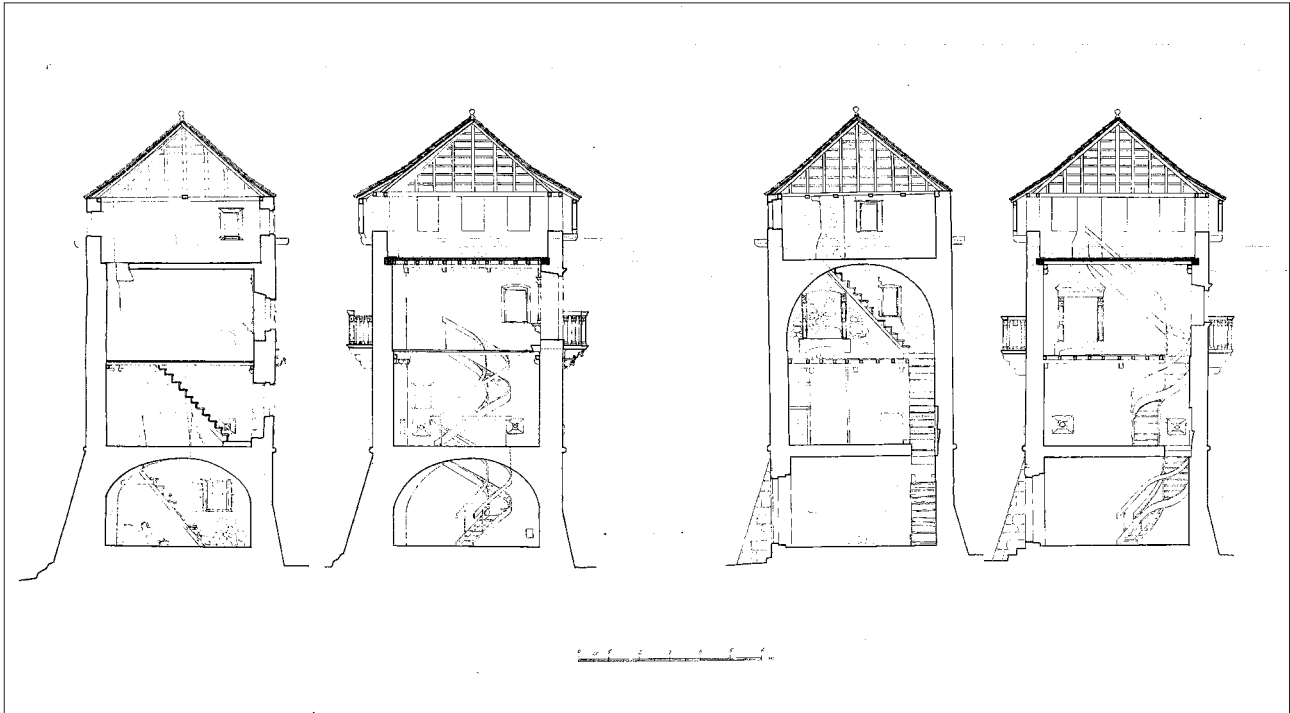
18 Topovski otvor do glavnih ulaznih vrata u Čorićev toranj (foto: I. Glavaš)
Cannon opening next to the Čorić Tower main entrance door (photo: I. Glavaš)

krajem prošlog stoljeća zahtijeva posebnu raspravu i izlazi izvan okvira teme ovog rada.³¹

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Čorićev toranj u središtu Vodica tipična je komunalna utvrda na tragu sličnih obrambenih objekata što ih grade dalmatinske komune uslijed povećane opasnosti od Osmanlija nakon pada Bosne 1463. godine. Kula je dio sustava fortifikacija kojim se branio šibenski distrikt sa zapadne strane. Kula ima fortifikacijska rješenja karakteristična za obrambene objekte ostalih dalmatinskih gradova s kojima ju je moguće uspoređivati. Kula najvjerojatnije nije bila sagrađena na samome moru kako je prikazano na karti Šibenika iz 1570. godine autora Martina Kolunića Rote. Osnovna namjena kule nije samo zaštita lokalnog stanovništva, već i strateškog izvora pitke vode koji je Šibenčanima bio bitan, osobito u ljetnim mjesecima. Povijesnih podataka o gradnji i adaptaciji kule relativno je malo, ali možemo pretpostaviti da se ugovor šibenskog plemića Jeronima de Saracenis sa klesarom Ivanom iz Hvara iz 1533. godine odnosi upravo na gradnju Čorićevog tornja. Početkom Kandijskog rata 1646. godine kula je odigrala ključnu ulogu u obrani Vodica od Osmanlija. Već tada kula je najvjerojatnije

31 Primjer za sve takve stilske restauracije, od kojih se neke prema istom obrascu odvijaju čak i u suvremeno doba, predstavlja obnova tzv. Biskupove kule u Marini kod Trogira tijekom 1970. i 1971. godine. O obnovi Biskupove kule u Marini vidi kod: MACHIEDO, STANKA, 1978./1979., 185-190.

19 Projekt obnove Čorićevog tornja (planoteka Uprave za zaštitu kulturne baštine)
 Čorić Tower reconstruction project (Map library of the Directorate for the Protection of Cultural Heritage)

bila podignuta na današnju visinu s kruništem, berteskama i završnim četverostrešnim krovštem, a nadogradnja i adaptacija se mogla dogoditi u istom 16. stoljeću kad i početak gradnje. Bez dodatnih istraživanja, zasada nije moguće dokazati obrambenu funkciju ograđenog pravokutnog dvorišta koje je s jugozapada dozidano kuli. Potpuni prestanak obrambene funkcije kule povezan je sa smanjenjem osmanske opasnosti tijekom 18. stoljeća, što se najbolje vidi po probijanju brojnih novih prozorskih otvora na kuli, ali i na poništavanju berteski koje su izgubile svoju funkciju.

LITERATURA

- BABIĆ, IVO, *Prostor između Trogira i Splita*, Trogir, 1984.
 BRUSONI, GIROLAMO, *Historia dell'ultima guerra tra' Veneziani e Turchi* vol. I., Venezia, 1673.
 DIFNIK, FRANJO, *Povijest Kandijskog rata u Dalmaciji*, Split, 1986.
 DUBOKOVIĆ, NIKO, *Gradnja i povijest crkve-tvrđave u Jelsi, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 18, 1970., 101 – 129.
 GLAVAŠ, IVO; ŠPRLJAN, IVO, *Utvrdne u šibenskom campo di sotto – ostaci kaštela Vrpolje i kule Parisotto, Portal* 7, 2016., 135 – 146.
 GRUBIŠIĆ, SLAVO, *Šibenik kroz stoljeća*, Šibenik, 1974.
 HORVAT-LEVAJ, KATARINA, *Perasti u Visu – kula, kuća i palača, Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 26, 2002., 30 – 48.

20 Armiranobetonski balkon na Čorićevom tornju (foto: I. Glavaš)
 Reinforced concrete balcony on Čorić Tower (photo: I. Glavaš)

- KOLANOVIĆ, JOSIP, *Šibenik u kasnome srednjem vijeku*, Zagreb, 1995.
 KOVAČIĆ, VANJA, *Renesansne kule u Pučišćima na otoku Braču, Klesarstvo i graditeljstvo* 21 (1-2), 2010., 49 – 67.
 MACHIEDO, STANKA, *Rekonstrukcija i adaptacija kule u Marini, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 4/5, 1978./1979., 185 – 191.
 MARASOVIĆ, KATJA, *Kaštelanski kašteli*, Doktorski rad. Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2002.

- MIAGOSTOVICH, VINCENZO, *I nobili e il clero di Sebenico nel 1449 per la fabbrica della cattedrale*, Šibenik, 1910.
- NOVAK, GRGA, Šibenik u razdoblju mletačke vladavine, Šibenik spomen zbornik o 900. obljetnici, Šibenik, 1976., 135 – 288.
- SLUKAN ALTIĆ, MIRELA, *Povijesna geografija rijeke Krke. Kartografska svjedočanstva*, Šibenik, 2007.
- STOŠIĆ, KRSTO, *Sela šibenskog kotara*, Šibenik, 1941.

IZVORI

- Državni arhiv u Splitu, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju (dalje: HR DAST 152)
- GRUBIŠIĆ, SLAVO [ur.], *Šibenski diplomatarij. Zbornik šibenskih isprava* (dalje: ŠD), Šibenik, 1986.
- LJUBIĆ, ŠIME [ur.], *Commissiones et relationes Venetae* (dalje: CRV), Zagreb.

Summary

ČORIĆ TOWER IN VODICE - ŠIBENIK COMMUNAL FORT

Čorić Tower is a communal fort built for defence against the Ottomans west of the District of Šibenik. As a free-standing fort it was used to defend the settlement of Vodice and as a strategic source of drinking water particularly important to Šibenik in summer. The tower is assumed to have been built in 1533, when Šibenik nobleman Jeronim de Saracenis agreed its construction with stonemason Ivan from Hvar. The coat of arms located on two spots on the tower cannot be attributed with certainty to the De Saracenis noble family, as their coat of arms remains unknown. The tower played an important role in the only known Ottoman attack at the centre of Vodice at the beginning of the War of Candia in 1646. The position of the tower right next to the sea shore, suggested by Martin Kolunić Rota's 1570 map of Šibenik, seems unlikely. There is evidence to suggest several development phases of the tower, all datable to the 16th century. In the first phase the tower's upper part included machicolation and four-eave roofing. The main entrance door to the tower, located in the centre of the ground

floor of the south-west wing, is protected by deep escarpment and a cannon opening. In the second phase the tower was raised in height, the machicolation was removed and a Renaissance balcony was installed in its place, and the tower ends in crenellation with bretèches (or brattices) and four-eave roofing. The vaulting of the second floor, which cut through the original fireplace and the wall stone washbasin, belongs to this phase. Once the Ottomans were no longer a threat, most probably already in the 18th century, the tower was transformed into a residential structure. The changed purpose is best seen in adaptation of the bretèches, which became regular window openings. An elongated rectangular courtyard was annexed to the south-west side of the tower, which for the time being cannot be confirmed as having a defensive purpose. A conservation and restoration campaign carried out on the tower in the 1980s was an attempt of utterly inadequate and ungrounded hypothetical reconstruction into a non-existent original state.